

مهدویت و انتظار در قاموس انقلاب اسلامی

امسال نیمه‌شعبان تقریباً مصادف است با رحلت امام خمینی(ره). این مقارنه، بهانه خوبی است برای این‌که نهضت امام خمینی را با توجه به مساله انتظار فرج، مورد تامل قرار دهیم. اغراق نیست اگر بگوییم مساله انتظار فرج، هویت نهضت امام خمینی(ره) است.

امسال نیمه‌شعبان تقریباً مصادف است با رحلت امام خمینی(ره). این مقارنه، بهانه خوبی است برای این‌که نهضت امام خمینی را با توجه به مساله انتظار فرج، مورد تامل قرار دهیم. اغراق نیست اگر بگوییم مساله انتظار فرج، هویت نهضت امام خمینی(ره) است.

در بین نهضت‌های اسلامی دوره معاصر، مشخصه اصلی نهضت امام خمینی(ره) مساله مهدویت است. مهدویت همان چیزی است که نهضت امام خمینی را جاودان و متمایز می‌کند، اما دلیل این سخن چیست؟ چرا انتظار فرج، مشخصه اصلی نهضت امام خمینی است؟

شاید برای عده‌ای که تصور چندان عمیقی از مساله انتظار ندارند، این دعاوی، چندان موجه نباشد. چرا که در زبان عامیانه، واژه انتظار غالباً معنایی انفعالی را به ذهن متبادر می‌کند، به این معنا که منتظر را کسی می‌داند که برای عوض کردن موقعیت، چندان دست به تکاپو نمی‌زند، بلکه صبر می‌کند تا موقعیت به خودی خود عوض شود. این برداشت از انتظار، طرفدارانی دارد. امام خمینی(ره) نیز در بیانات خود، به چنین برداشتی نادرستی از مساله مهدویت اشاره می‌کند: «بعضی‌ها انتظار فرج را به این می‌دانند که در مسجد، در حسینیه، در منزل بنشینند و دعا کنند و فرج امام زمان(سلام الله علیه) را از خدا بخواهند. اینها مردم صالحی هستند که یک همچو اعتقادی دارند بلکه بعضی از آنها را که من سابقاً می‌شناختم بسیار مرد صالحی بود، یک اسبی هم خریده بود، یک شمشیری هم داشت و منتظر حضرت صاحب (سلام الله علیه) بود. اینها به تکالیف شرعی خودشان هم عمل می‌کردند و نهی از منکر هم می‌کردند و امر به معروف هم می‌کردند لکن همین، دیگر غیر از این کاری از ایشان نمی‌آمد و فکر این مهم که یک کاری بکنند نبودند. یک دسته دیگری بودند که انتظار فرج را می‌گفتند این است که ما کار نداشته باشیم به این که در جهان چه می‌گذرد، بر ملت‌ها چه می‌گذرد، بر ملت ما چه می‌گذرد، به این چیزها ما کار نداشته باشیم. ما تکلیف‌های خودمان را عمل می‌کنیم، برای جلوگیری از این امور هم خود حضرت بیایند ان شاء الله درست می‌کنند. دیگر ما تکلیفی نداریم، تکلیف ما همین است که دعا کنیم ایشان بیایند و کاری به کار آنچه در دنیا می‌گذرد یا در مملکت خودمان می‌گذرد نداشته باشیم.» (بیانات امام خمینی (ره) در 14 فروردین 67)

نهضت امام خمینی(ره) با چنین برداشت انفعالی از مهدویت، میانه‌ای ندارد، اما آیا هرگونه برداشت فعالانه از مهدویت، مورد تأیید امام خمینی(ره) است؟ چنین نیست. یکی دیگر از برداشتهای ناصواب از مساله مهدویت، برداشتی است که هرگونه گناه و اعمال نامعقول را برای تسریع در فرج امام زمان(عج) موجه می‌داند. مهدویت مورد نظر امام خمینی(ره) چنین رویکردی را تأیید نمی‌کند: «یک دسته‌ای... بودند می‌گفتند باید دامن زد به گناه‌ها، دعوت کرد مردم را به گناه تا دنیا پر از جور و ظلم بشود و حضرت (سلام الله علیه) تشریف بیاورند. این هم یک دسته‌ای بودند که البته در بین این دسته منحرف‌هایی هم بودند، اشخاص ساده لوح هم بودند، منحرف‌هایی هم بودند که برای مقاصدی به این دامن می‌زدند.» (بیانات امام خمینی (ره) در 14 فروردین 67) در چارچوب اندیشه امام خمینی(ره)، انسان منتظر، کسی است که در چارچوب احکام عقل و شرع گام برمی‌دارد. نهضت امام خمینی هیچگاه به بهانه تسریع در فرج حضرت امام زمان(عج)، پیوستن به جنود جهل و گسستن از جنود عقل را توجیه نمی‌کند.

تشکیل حکومت در زمان غیبت

امام خمینی(ره) در بیانات خود در باره برداشت‌های نادرست از مساله مهدویت، به دیدگاهی اشاره می‌کند که با تکیه بر برخی از احادیث، هرگونه تشکیل حکومت در زمان غیبت را باطل می‌دانند. امام خمینی(ره) در میان دیدگاه‌های نادرست در باره مهدویت، بیش از همه با این دیدگاه آخر مخالفت می‌کند و آن را ناشی از جهل می‌داند. طرفداران این دیدگاه به برخی از احادیث استناد می‌کنند که هرگونه علمی (پرچمی) را که پیش از زمان ظهور امام زمان(عج) برافراشته شود، باطل می‌دانند.

امام خمینی (ره) چنین دیدگاهی را مخالف با نص صریح آیات قرآن می‌داند. به نظر امام خمینی(ره)، احادیثی که حامیان دیدگاه مذکور به آن استناد می‌کنند، به این معناست که هرگونه علمی که به نام امام زمان(عج) در زمان غیبت برافراشته شود، باطل است، اما به این معنا نیست که در زمان غیبت امام زمان، هیچ حکومتی تشکیل نشود، چراکه چنین دیدگاهی به معنای هرج و مرج طلبی است؛ یعنی چیزی که با نص قرآن در تعارض است: «یک دسته دیگری بودند که می‌گفتند که هر حکومتی اگر در زمان غیبت محقق بشود، این حکومت باطل است و برخلاف اسلام است. آنها مغرور بودند، آنها می‌گفتند که بازبگردند مغرور بودند به بعضی روایاتی که وارد شده است بر این امر که هر علمی بلند بشود قبل از ظهور حضرت، آن علم، باطل است. آنها خیال کرده بودند که ... [مقصود از هر علم در این روایات] هر حکومتی است، در صورتی که [مقصود] آن روایات [از این سخن] که هر کس علم بلند کند، ... [هر کسی است که پرچمی را] با عنوان مهدویت بلند کند. حالا ما فرض می‌کنیم که یک همچو روایاتی باشد، آیا معنایش این نیست که ما تکلیفمان دیگر ساقط است؟ یعنی خلاف ضرورت اسلام، خلاف قرآن نیست این معنا که ما دیگر معصیت بکنیم تا پیغمبر بیاید، تا حضرت صاحب بیاید! حضرت صاحب که تشریف می‌آورند برای چی می

آیند؟ برای این که گسترش بدهند عدالت را، برای این که حکومت را تقویت کنند، برای این که فساد را از بین ببرند. ما برخلاف آیات شریفه قرآن دست از نهی از منکر برداریم، دست از امر به معروف برداریم و توسعه بدهیم گناهان را برای این که حضرت بیایند، حضرت بیایند چه می کنند؟ حضرت می آیند می خواهند همین کارها را بکنند. الان دیگر ما هیچ تکلیفی نداریم؟ دیگر بشر تکلیفی ندارد بلکه تکلیفش این است که دعوت کند مردم را به فساد! به حسب رأی این جمعیت که بعضی شان بازیگرند و بعضی شان نادان، ... ما باید بنشینیم دعا کنیم به صدام، هر کسی نفرین به صدام کند خلاف امر کرده است، برای این که حضرت دیرآیند! و هر کسی دعا کند به صدام ...، ما باید دعاگوی آمریکا باشیم و دعاگوی شوروی باشیم و دعاگوی اذناشان از قبیل صدام باشیم و امثال اینها تا این که اینها عالم را پر کنند از جور و ظلم و حضرت تشریف بیاورند! ... همه چیز مسلمان ها را ببرند، همه چیز مستضعفان را ببرند و ما بنشینیم بگوییم که نباید حکومت باشد! این یک حرف ابلهانه است منتها چون دست سیاست در کار بوده، این اشخاص کافر را، اینها را بازی دادند و گفتند شما کار به سیاست نداشته باشید، حکومت مال ما، شما هم بروید در مسجدهایتان بایستید نماز بخوانید چکار دارید به این کارها.» (بیانات امام خمینی (ره) در 14 فروردین 67)

حماسه پایدار

امام خمینی(ره) در مسیر دو نهضت مهم حرکت می کرد؛ یک نهضت پیش از امام در تاریخ محقق شده بود و یک نهضت در آینده محقق خواهد شد. نهضت نخست، نهضت عاشورا است و نهضت دوم، نهضت مهدوی. اما اینها تعابیر متفاوتی است برای یک چیز: نهضت عدالت خواهی و توحید. امام خمینی(ره) به تکلیف خود، در مبارزه با ظلم عمل کرد. او به درستی و صحت این راه، ایمان داشت. نتیجه این مبارزه می توانست از همان روز اول، شهادت باشد. ممکن بود امام در همان ابتدای نهضت، توسط رژیم ستمشاهی به شهادت برسند. این مساله چیزی را برای امام تغییر نمی داد، چراکه در این صورت، او کاری حسینی کرده بود. پس از تشکیل حکومت نیز، امام خمینی(ره) به همان مسیر ادامه داد و این بار، مبارزه با ظلم در عرصه جهانی را هدف خود قرار داد. این مسیر امروز هم برای رهروان راه امام خمینی(ره)، این بار با اقتدا به یکی از شادگردان برجسته نهضت خمینی؛ مقام معظم رهبری، تا ظهور حضرت ولی عصر(عج) همچنان ادامه خواهد داشت.